

PERIODICELE „MESEȘUL” ȘI „GAZETA SĂLAJULUI” (1925—1938)

ZIARE REPREZENTATIVE ALE ASTREI

În 1901, când se împlineau 40 de ani de la înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatură română și cultura poporului român (ASTRA), două personalități de marcă, apreciate pentru ceea ce au făcut pentru populația românească din Transilvania sintetizau în câteva cuvinte însemnătatea ASTREI: „Asociațiunea este produsul deșteptării și al entuziasmului național care a produs concordia și buna înțelegere între frați” — Ilarion Pușcariu și tot în 1901, Alexandru Mocsonyi declara: „Asociațiunea noastră este cea mai însemnată instituțiune națională. Ea și-a propus de țință realizarea celor mai nobile aspirațiuni naționale, realizarea aspirațiunilor culturale ale poporului român din patrie. Ea întrunește elita inteligenței noastre. Ea este chemată a organiza toată inteligența ca o armată în serviciul culturii naționale¹. Doi foști președinți ai ASTREI, care și-au dat seama ce a însemnat și ce va însemna Asociațiunea, importanța ei pentru soarta românilor de aici din Ardeal.

Primul statut avea 38 de paragrafe, această „carte de legi” care a stat la baza activității de peste 85 de ani, punea un mare accent pe activitatea din „despărțăminte”, cum erau numite zonele în care se diviza ASTRA. La nivelul conducerii, se ducea „o luptă” între două păreri: una care voia ca ASTRA să aibă un statut de Academie, pe când alții o doreau organizată ca o asociație cu activități care să pătrundă în mijlocul maselor de rând, țărănimea, mai ales; și la Adunarea Generală de la Șimleu, din 1878, s-a pus această problemă, după 17 ani de la înființare, pentru că în 1862, la Brașov, ASTRA se structurase după modelul Academic, cu 3 secțiuni (filologie, istorie și științe fizico-naturale). În 1867, la Cluj, s-a decis tipărirea „Transilvania”, organ al ASTREI. Alături de acest periodic, și nu numai, Biblioteca populară și-a făcut din plin datoria.

O statistică dată publicității, în 1911, nu cu mult înaintea primului război mondial, prezenta activitatea celor 67 de despărțăminte și 442 de biblioteci populare. În 1919, regele Ferdinand I este ales președinte de onoare și începe o nouă etapă pe care o putem numi „Etapa România”, depășindu-se faza regionalistă și se dă curs colaborării cu Societăți din Bucovina și Basarabia. În anul 1926, la Zalău, Augustin Pop, a prezentat în numele unei comisii, activitatea secției basarabene. Cu un an înainte, în 1925, Onisifor Ghibu, propuse transferarea la Cluj

---

¹ P. Matei, „Asociațiunea Transilvania pentru literatură română și cultura poporului român” (ASTRA) și rolul ei în cultura națională (1861—1950), Cluj-Napoca, 1986, p. 5—16.

a sediului Asociațiunii și revista „Transilvania” să fie tipărită tot în urbea de pe Someș. Propunerea nu a fost îmbrățișată de conducere, și Sibiul a rămas pe mai departe reședința de bază. În anul menționat mai sus, 1925, la Zalău apărea periodicul „Meseșul” care de la numărul 4 se declara „Organ cultural și economic al „ASTREI-SALĂJENE”. Sub-intitulându-se „gazeta săptămânală-culturală și informativă”, avea o paletă tematică diversificată, motivul fiind unul singur: dorința de a pătrunde în tot mai multe medii „lipsa unei gazete săptămânale care să fie un organ numai cultural și informativ se simțea de mult în județul nostru”. Deși mai apăreau 3 gazete românești în județ. în acest timp, nici una nu avea obiectivele propuse de ziarul „Meseșul”. „Scoatem o gazetă care să nu aibă nici un colorit politic. Ea va fi numai culturală și informativă. Prin ea vrem să facem o educație cetățenească națională și vrem să informăm pe locuitori despre tot ce se întâmplă în județul nostru. Vrem deci să fim o gazetă a tuturor, în care să găsească lucruri care-l interesează și pe intelectual și pe țaran. Acest program nu ne împiedică însă de a ne spune cuvântul nostru în orice chestiune. Nu ne subvenționează nimenea, nu suntem obligați nimănui altuia, decât cititorilor noștri. Batem, mai ales la ușa țaranului, din acest județ, care e dornic de carte, de învățătură, pe care începe să-l intereseze și altceva decât ceea ce se întâmplă în satul lui”. Cred că nu e nevoie de nici un comentariu, avem un program complex, gândit profesionist. Din primele numere, ne dăm seama că avem în față un periodic bine structurat, cu rubrici permanente, redactate accesibil cititorului de orice grad de cultură. La această concluzie se poate ajunge mai bine comparându-l cu alte reviste, din aceeași perioadă, din alte zone.

Rubricile permanente erau scrise într-un limbaj clar și se intitula: Calendarul săptămânal, Vremea, Școala, Știri administrative, Târguri în județ, Fapte din județ, Sfaturi practice pentru gospodari, Financiară, Știri din lume.

Începând cu numărul 3, aflăm că ziarul este condus de un comitet format din 4 membri prezidat de profesorul Leontin Ghergariu.

O atenție deosebită s-a acordat construcțiilor școlare în județ. Se impune, scriu de mai multe ori redactorii ziarului, ca elementul românesc să fie mai activ, în toate domeniile. Pentru a combate unele afirmații tendențioase, ale unora, se apelează la statistici: numărul populației, din județ, din țară, după origine, după religie. Numărul profesorilor, învățătorilor, avocaților, medicilor, meseriașilor, funcționarilor este comparat cu cifrele din alte județe. Nu o dată se trăgea un semnal de alarmă, fără însă a cădea în șovinism; dăm un exemplu: în 1937 în Sălaj profesau 114 avocați din care 36 erau români, 38 maghiari și 40 evrei. Statisticile cu: suprafața pădurilor, numărul școlilor și a elevilor școlarizați, ziarele raportau la mia de locuitori, date referitoare atât la județ, Ardeal sau România erau, mai mult decât concludente. O acțiune permanentă s-a dus pentru strângerea fondurilor necesare ridicării statuilor lui Gheorghe Pop de Băsești, Simion Bărnuțiu, a monumentului de la Guruslău închinat lui Mihai Viteazul, monumentul

eroilor originari din ținutul Sălajului. O rubrică scrisă cu aplomb era intitulată „Mai mult respect pentru limbă”, unde distingem două idei: înlocuirea cuvintelor împrumutate fără discernământ și au echivalent românesc, și necesitatea unei continue perfecționări a acelei categorii de intelectuali români, care, din diferite motive vorbeau, „cu greșeli, românește”.

Nu este omisă literatura română, în aproape fiecare număr, se putea citi un foileton literar unde găsim semnătura lui Al. Brătescu-Voinești, Bucura Dumbravă, Petru Dulfu, Petre Ispirescu, I. L. Caragiale, Emil Gârleanu, Al. Bassarabescu, D. Anghel, Alex. Ciura și mulți alții.

Tot ce s-a realizat sub egida Asociației era prins în rubrica intitulată semnificativ „Din activitatea ASTREI”. Numai această rubrică ar putea constitui un material independent. Suntem convinși că editorialele semnate de: L. Ghergariu, L. Turcu, Gheorghe Măteșanu, Grațian Mărcuș, Ion Iordache, Ion Știrbu erau savurate de cititori fiind scrise cu mult nerv, multe din aceste materiale ar putea vedea și azi lumina tiparului, fiind actuale. O atenție s-a acordat celor care au depus o muncă susținută în asociația culturală „Porolissum”. Un accent deosebit s-a pus pe anunțarea prelegerilor care urmau să fie susținute de profesorii universitari, invitați din Cluj, încadrate în „Extensiunea Universitară”, una din reușitele ASTREI. Vor fi prezenți cu comunicări, în orașul de la poalele Meseșului: G. Bogdan-Duică, Nicolae Drăganu, Silviu Dragomir și alții.

Necesitatea și importanța înființării unui muzeu etnografic, folcloric, arheologic, profesorul L. Ghergariu îl explică și îl susține în numeroase articole, el însuși fiind un pasionat culegător, în același timp, și organizator a numeroase expoziții. Știm că la data respectivă, configurația județului Sălaj era alta; centrele Șimleu, Jibou, Carei, Valea lui Mihai, Cehu sunt pe primul loc prin activitățile depuse, și numeroase comune și sate erau evidențiate. Se dădeau în paginile ziarului, nume de preoți și învățători plini de inițiativă, ei își răpeau din timpul liber ca să răspândească ideile ASTREI.

Gazeta „Meseșul” a apărut în anii: 1925, 1926, 1927, 1928, 1930 și 1931. Nemaiputând face față scumpirii hârtiei își încetează activitatea.

După 5 ani de întrerupere, reapare cu un colectiv de conducere înnoit, tot profesorul L. Ghergariu fiind mentorul periodicului, de data aceasta primind numele „Gazeta Sălajului”. „I-am dat alt nume, mai general, pentru că dorim ca această gazetă să fie a Sălajului întreg, iar numirea de „Meseșul” ni s-a părut prea locală. Programul gazetei noastre este de a fi o publicațiune de informații și de propagandă națională și culturală. Azi, e nevoie, mai mult decât oricând, de o gazetă în jurul căreia să se adune toată suflarea românească din județ”. În noua, dar aceeași gazetă, întâlnim aceleași rubrici care s-au putut citi în „Meseșul”, dar și unele noi, intitulate sugestiv: Poșta redacției, Portrete de luptători, Activitatea ASTREI în alte zone (Brașov, Sibiu, Sighet, Reghin), Scrisorile lui Iuliu Maniu, Însemnări (cu o tematică foarte diversă, însă încărcată de adevăr: de la ravagiile alcoolismului, până la lipsa spitalelor în comunele mai mari, slaba dotare a școlilor.

Toate aceste materiale prezentau realitățile sălăjene. Numele lui Gratiian Marcus apare din ce în ce mai frecvent, fiind un condei acid și plin de combativitate.

Doar 3 ani a putut să supraviețuiască, în 1938 încetează să apară și „Gazeta Sălajului”.

A discuta activitatea ASTREI fără a-i aminti presa este o treabă pe jumătate făcută. Din cuprinsul celor 9 ani de apariție ale ziarelor „Meseșul” și „Gazeta Sălajului” se desprinde o idee pe care profesorul Ioan Lupaș, în 1926, o sublinia în lucrarea sa „Contribuții la istoria ziaristicii românești ardeleni”: „din scrisul acestor ziare izvorește «toată căldura unui deșteptat simț național» și exprimă «numai ceea ce este dorința și convingerea totalității românilor ardeleni».

GABRIEL VASILIU

**THE NEWSPAPERS „MESEȘUL” AND „GAZETA SĂLAJULUI” (1925—1938) -
LANDMARKS FOR THE ACTIVITY OF ASTRA**

(Summary)

The activity of „Astra” can be better understood: and explained if one tries to study the newspapers which acted as its mouthpiece. The two periodicals from Sălaj, by means of the writers who signed there, strengthen the above mentioned idea. In the nine years of their printing, these two newspapers had an important contribution in promoting the ideas of the „Astra” Society.